

„Wyprawy z Etnoekipą. Poznaj dawną wieś”

Webinaria **„Edukacja regionalna z Etnoekipą”**

Organizator:

Institucja finansowana przez:

Webinarium dla województwa: MAŁOPOLSKIEGO

Prowadzący: ANDRZEJ PEĆ
12 kwietnia 2024 r.

ZAKRES SZKOLENIA

KULTURA LUDOWA A EDUKACJA

EDUKACJA REGIONALNA – WPROWADZENIE DO METODYKI

„WYPRAWY Z ETNOEKIPĄ. POZNAJ DAWNĄ WIEŚ” – SERIA
PUBLIKACJI DO REALIZACJI EDUKACJI REGIONALNEJ W SZKOLE

Poznaj dawną wieś

Nasi Bohaterowie

Seria książek

POJĘCIA I TERMINY (?)

Kultura: termin używany w antropologii (etnologii, etnografii) i w naukach społecznych w dużo szerszym znaczeniu niż w języku potocznym. Oznacza właściwe człowiekowi wyuczone i społecznie usankcjonowane sposoby działań i zachowań, jak też wszelkie efekty tychże działań. Są więc nimi wytwory człowieka, zarówno gatunku ludzkiego jako całości, jak i poszczególnych społeczeństw, narodów, grup etnicznych i lokalnych, warstw oraz klas społecznych. Do sfery kultury zalicza się ustalone w danej społeczności wzory postępowania, normy zachowań, nawyki, zwyczaje, wyobrażenia o świecie i przyrodzie, wskazania, idee, pojęcia, język, wierzenia, umiejętności. Kultura ma charakter konwencjonalny, umowny.

KULTURA TO SYSTEM !!!

KULTURA LUDOWA

1) suma wytworów ukształtowanych w ramach wiejskiej społeczności lokalnej; 2) zbiór wzorów, norm i wartości rozwiniętych przez warstwę chłopską; 3) najprostszy i najbardziej pierwotny model kultury. W ramach europejskiej tradycji intelektualnej kultura ludowa jest utożsamiana z kulturą chłopską. (...)

(?)...

kultura ludowa – kultura narodowa

Domowe ognisko

Dom jest przestrzenią, która większości z nas kojarzy się nie tylko z obowiązkami (np. praniem, sprzątaniem, gotowaniem czy odrabianiem lekcji), ale też z bezpieczeństwem oraz czasem spędzaniem z domownikami (np. z wspólnymi posiłkami i rozmowami). Dom jest też synonimem relaksu i odpoczynku. Współczesne przestrzenie mieszkalne są rozmaite. Można wskazać przykładowo: domy jednorodzinne wolnostojące, w zabudowie bliźniaczej, szeregowej lub grupowej, a także kamienice oraz bloki. Budynki, drogi, miejsca kultu religijnego, pomniki, tory kolejowe czy linie energetyczne tworzą **krajobraz kulturowy**, czyli wszystko to, co zostało wpisane przez człowieka w przestrzeń przyrodniczą. Do najbardziej popularnych typów krajobrazu kulturowego zalicza się: krajobraz rolniczy, krajobraz miejski i krajobraz przemysłowy. Stąd też wynika zróżnicowany charakter krajobrazu kulturowego, na który składają się działania natury i wytwory aktywności człowieka. Inaczej bowiem wygląda budynek w stylu zakopiańskim na tle górskich szczytów Tatr, a inaczej drewniana chałupa w Swołowie na Pomorzu.

W obrębie dawnych historycznych dzielnic i województw można wyodrębnić **regiony etnograficzne**. Charakteryzują się one tym, że wśród mieszkańców określonego terenu występuje zespół cech odróżniających ich od sąsiadów. Różnice te mogą dotyczyć np. gwary, stroju, stylu budownictwa, oryginalnych technik zdobniczych, obrzędów, zwyczajów oraz zajęć ludności lokalnej, a także folkloru tradycyjnego.

Z archiwum Beboka

Podczas podróży po Polsce możecie zauważyć różne **pokrycia dachowe**, a także rozmaite kształty dachów wiejskich chat, do pokrycia których wykorzystywano np. słomę (zwłaszcza na obszarach słynących z uprawy zbóż), trzcinę (np. na terenach Pomorza czy Kaszub), gont (na terenach górskich i podgórskich), dranicę (głównie na Podhalu), a z czasem dachówkę, papę lub blachę (na terenie całej Polski).

Warto zwrócić też uwagę na **kształty dachów chat wiejskich**, które nie tylko wieńczyły bryłę budynku, ale i nadawały mu charakteru. I tak do popularnych typów dachów na wsi należały:

1. Dach czterospadowy – jego połacie opadały na cztery strony świata, był popularny na terenie południowej i częściowo centralnej Polski. Występowały dwa typy dachu czterospadowego: **namiotowy** (gdzie wszystkie połacie zbiegały się do jednego punktu, co powodowało, że dach miał kształt trójkąta) oraz **kopertowy** (posiadający dwa spadły w kształcie trapezu i dwa w kształcie trójkąta).

2. Dach dwuspadowy – składał się z dwóch połaci. Można było wyróżnić **dach dwuspadowy z gładkim szczytem** (zyskał on popularność np. w Wielkopolsce, na Kujawach, Kaszubach i Mazurach) oraz **dach dwuspadowy z daszkiem przyzbowym** (typowy dla chat na Podlasiu i na terenach zamieszkałych przez Łemków).

3. Dach przeczółkowy (półszczytowy) – był odmianą dachu dwuspadowego, w którym dwie połacie przecinały się w kalenicy (na szczycie). Elementem wyróżniającym ten rodzaj dachu były także szerokie okapy umieszczone na szczytowych ścianach budynku. Dach przeczółkowy występował na Podhalu.

4. Dach jenspadowy – opierał się na najwyższej ścianie budynku, zaś pokrycie dachowe było skierowane tylko w jedną stronę. Ten typ dachu stosowano często w budynkach gospodarczych.

5. Dach mansardowy – był formą dachu łamanego (najczęściej dwu- lub czterospadowego) składającego się z dwóch płaszczyzn o różnym kącie nachylenia. Ten typ zapewniał największą przestrzeń poddasza. Był on popularny w miastach.

ZWYCZAJ – OBYCZAJ - OBRZĘD

- **Obyczaj**

powszechnie przyjęta w danej zbiorowości forma zachowania poparta tradycją. Obyczaj, tworząc zespół norm i konwenansów, zwykle reguluje te sfery życia społecznego, które pozostają poza skodyfikowanym systemem prawnym. Naruszenie obyczaju spotyka się zwykle dezaprobatą i negatywnymi sankcjami ze strony grupy (np. obmowa, ośmieszenie, bojkot towarzyski). Zespół obyczajów występujących w danym społeczeństwie tworzy jego obyczajowość.

Zwyczaj

- ustalona forma indywidualnego bądź zbiorowego zachowania się w określonych sytuacjach społecznych. Zwyczaj, podobnie jak obyczaj, zdeterminowany jest tradycją danej grupy. W przeciwieństwie jednak do tego ostatniego stosunkowo rzadko obwarowany jest sankcją społeczną. W dużej mierze ma on charakter bezrefleksyjnego, powtarzalnego naśladownictwa innych członków zbiorowości i swoje trwanie zawdzięcza przekonaniu, że tak właśnie a nie inaczej powinno się postępować w określonej sytuacji. Wykształciła się charakterystyczna klasyfikacja zwyczajów. Wyróżnia się dwa cykle: rodzinny i doroczny. Ponadto wyodrębnić można zwyczaje towarzyskie, zawodowe, okolicznościowe, prawne, domowe, religijne a także takie, które nie wiążą się z konkretną datą czy ważnym wydarzeniem, lecz z okolicznością mogącą zaistnieć każdego dnia.

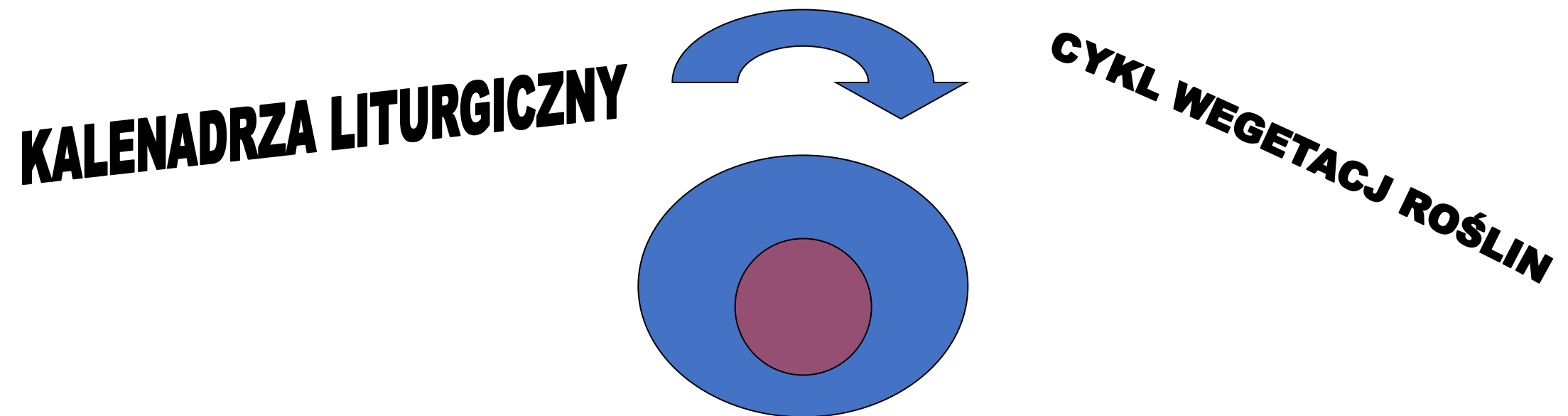
Obrzęd

- zespół ustalonych czynności o charakterze symbolicznym realizowanych w ściśle określony, uporządkowany sposób i towarzyszących uroczystościom religijnym lub świeckim. Obrzęd praktykowany jest publicznie i zbiorowo. Cechuje go swoista struktura oraz dramaturgia opierająca się na tradycyjnym scenariuszu, wyznaczającym poszczególnym jednostkom pewne funkcje. Na straży obrzędu stoją sankcje społeczne. Obrzęd stanowi istotny element dziedzictwa kulturowego. W etnografii wyróżnia się dwa cykle obrzędów: doroczny i rodzinny.

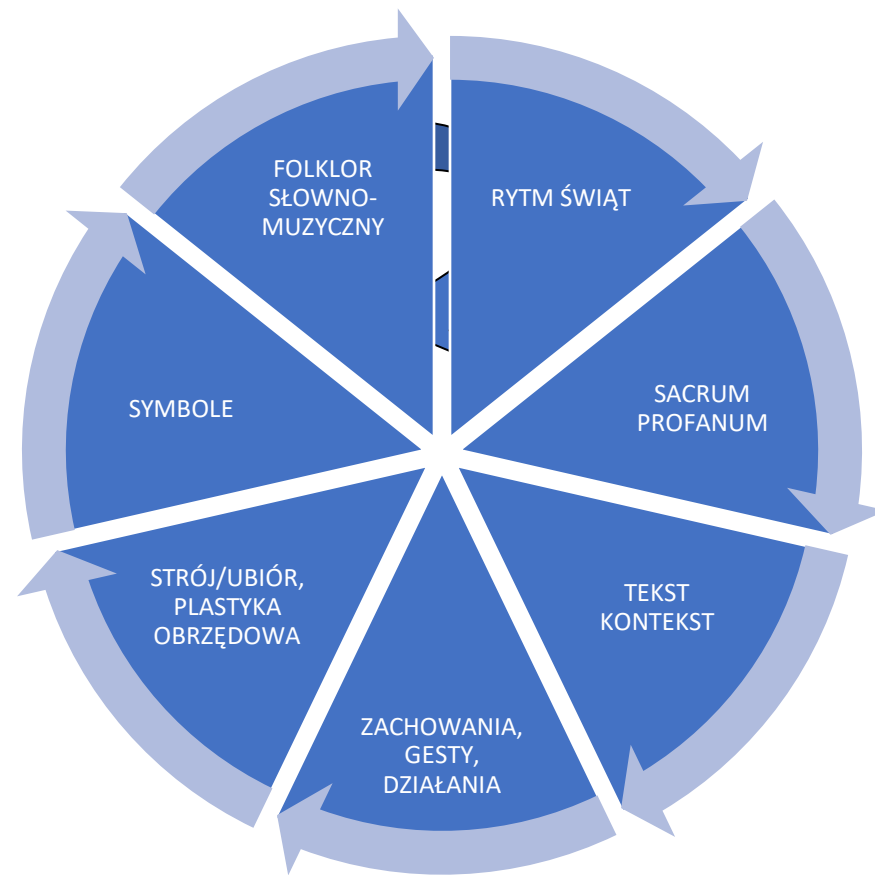
„Polski tradycyjny rok obrzędowy” rozpoczyna się wraz z **adwentem**, a więc identycznie jak rok liturgiczny w Kościele katolickim. **Biegnie zgodnie z cyklem zamkniętym** i możemy go podzielić na **cztery pory: zima, wiosna, lato, jesień**.

Każdy cykl wyznaczany jest świętami, które nazywamy **dorocznymi**, w odróżnieniu od świąt rodzinnych, które związane są z cyklem życia człowieka. **Zwyczaje świąteczne stanowią połączenie dawnej obrzędowości ludowej z liturgią Kościoła katolickiego.**

Każde święto charakteryzuje się licznymi zakazami i nakazami podkreślającymi podział czasu na zwykły – codzienny oraz niezwykły – świąteczny. Jednym z najważniejszych zakazów związanych ze świętowaniem jest zakaz wykonywania prac. Sposoby świętowania są zróżnicowane regionalnie w Polsce, tzn. w różnych regionach mogą być praktykowane odmienne zwyczaje i obrzędy. Dlatego np. na stole wigilijnym na Górnym Śląsku będą znajdować się inne tradycyjne potrawy niż na Kaszubach, będą również praktykowane odmienne zwyczaje wigilijne w tych regionach. Jednakże cykl świętowania jest ten sam.”

POLSKI ROK OBRZĘDOWY

POLSKI ROK OBRZĘDOWY
CZYTANIE TEKSTÓW KULTURY

EDUKACJA REGIONALNA

- Edukacja regionalna
 - Dziedzictwo kulturowe w regionie
-
- Edukacja kulturowa

EDUKACJA

- ❖ **Edukacja regionalna**
- ❖ Dziedzictwo Kulturowe w Regionie
- ❖ **Edukacja kulturowa**
- ❖ Edukacja lokalna
- ❖ Edukacja folklorystyczna
- ❖ Edukacja wielokulturowa
- ❖ Edukacja międzykulturowa

EDUKACJA KULTUROWA

Cele i zadania:

- ☐ wzmacnianie i rozwijanie własnej tożsamości kulturowej, poznanie własnych korzeni,
- ☐ zwiększanie kompetencji kulturowych,
- ☐ poruszanie się w świecie kultury współczesnej umożliwiające właściwe odczytywanie jej dosłownych, przerośnych i symbolicznych znaczeń (czytanie tekstów kultury),
- ☐ kształtowanie postaw otwartych na ludzkie kultury.

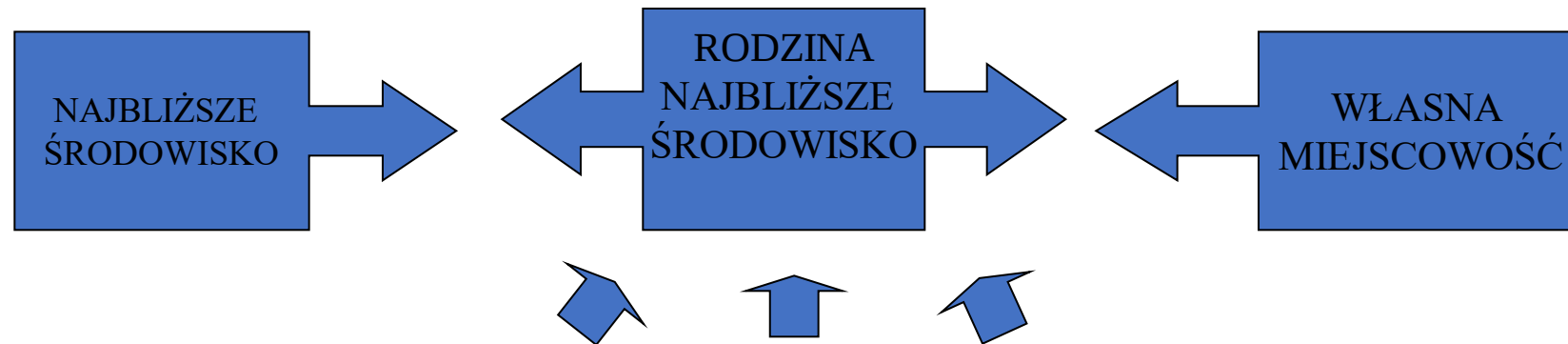
TREŚCI Z ZAKRESU EDUKACJI REGIONALNEJ

- Treści z zakresu edukacji regionalnej obejmują:
- podstawowe pojęcia z zakresu wiedzy o kulturze,
- wiedzę z zakresu geografii regionu,
- wiedzę o regionalnej specyfice przyrodniczej,
- wiedzę z zakresu historii regionu,
- wiedzę o strukturze społecznej regionu z uwzględnieniem uwarunkowań demograficznych,
- wiedzę o sytuacji gospodarczej i ekonomicznej regionu,
- wiedzę o różnych aspektach tradycyjnej i współczesnej kultury regionalnej w wymiarze materialnym, społecznym i duchowym,
- wiedzę o kulturze językowej regionu,
- wiedzę o tradycyjnej oraz współczesnej twórczości artystycznej i nieprofesjonalnej w regionie,
- wiedzę o regionalnych instytucjach kulturalno – oświatowych [1].

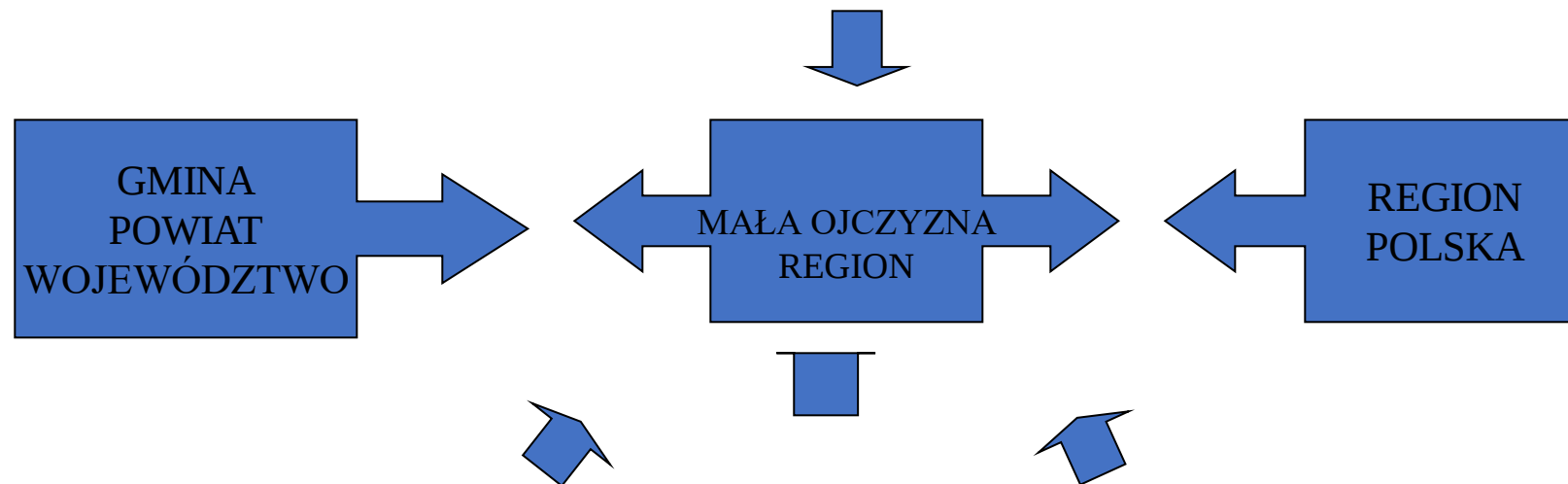
[1] Por. G. Odoj, A. Peć: Dziedzictwo kulturowe – edukacja regionalna. W: Dziedzictwo kulturowe – Edukacja regionalna (1). Materiały pomocnicze dla nauczycieli. Red. G. Odoj, A. Peć. Dzierżoniów 2000, s. 7.

OŚ PROGRAMOWA EDUKACJI REGIONALNEJ NA POSZCZEGÓLNYCH ETAPACH SZKOLNYCH

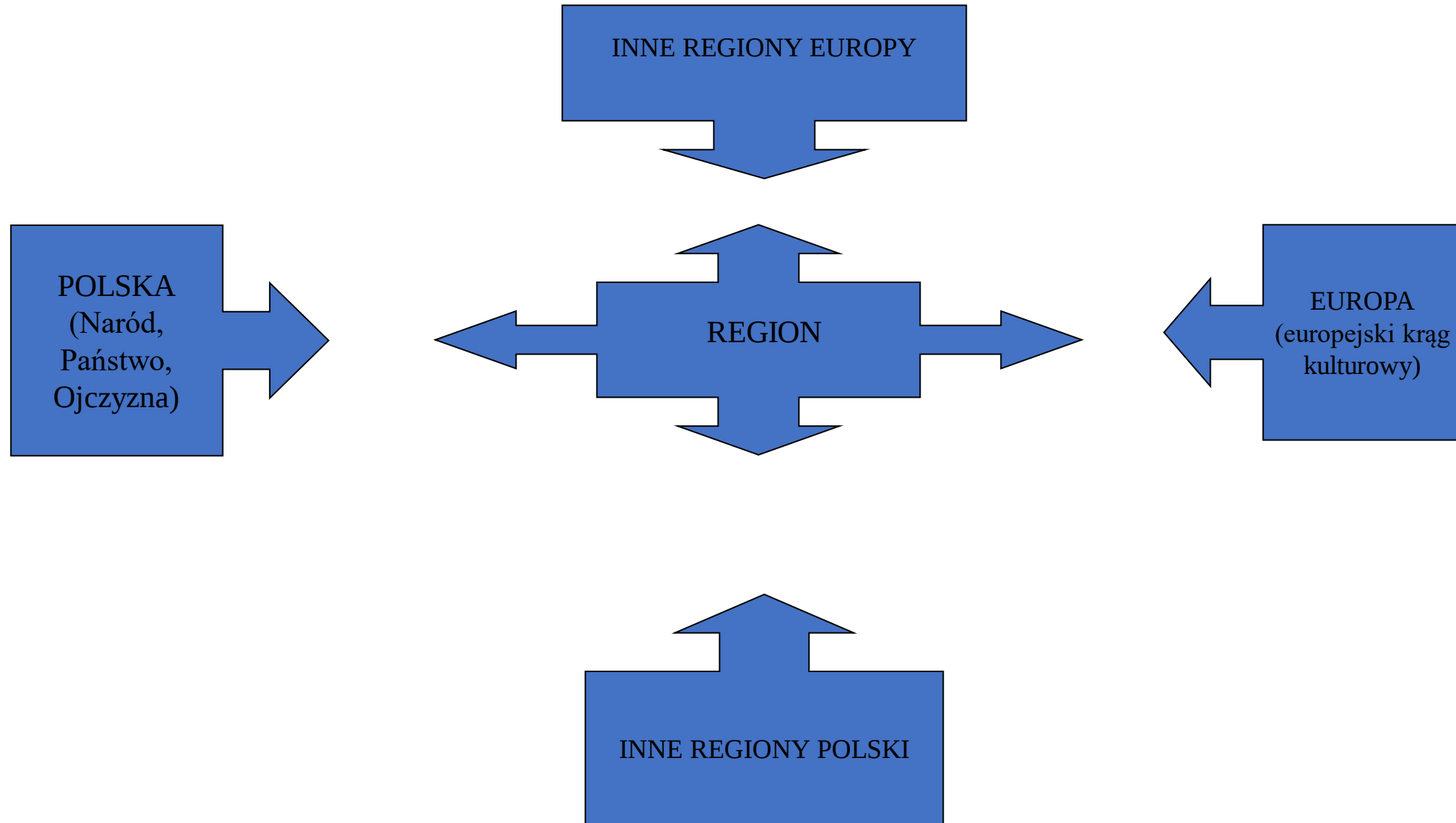
I. WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE I EDUKACJA Wczesnoszkolna

II. SZKOŁA PODSTAWOWA KLASY IV- VIII

III. LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE – TECHNIKUM

PODSTAWA PROGRAMOWA A EDUKACJA REGIONALNA

- EDUKACJA REGIONALNA W WYCHOWANIU PRZEDSZKOLNYM?
- EDUKACJA REGIONALNA W EDUKACJI SZKOLNEJ?
- TREŚCI EDUKACJI REGIONALNEJ ZAWARTE SĄ W:
- PODSTAWIE PROGRAMOWEJ WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO
- PODSTAWIE PROGRAMOWEJ KSZTŁCENIA OGÓLNEGO

METODY/TECHNIKI/FORMY PRACY

- Zainteresowanie uczniów szeroko pojętą problematyką własnego regionu na tle kraju i Europy, winno odbywać się drogą odkryć, samodzielnych dociekań, twórczych działań i doświadczeń.

Metoda Projektów, pedagogika zabawy, grywalizacja, storytelling, rysunek narracyjny, prototypowanie, wywiad...

„WYPRAWY Z ETNOEKIPĄ. POZNAJ
DAWNĄ WIEŚ” – SERIA PUBLIKACJI
DO REALIZACJI EDUKACJI
REGIONALNEJ W SZKOLE

Wyprawy z Etnoekipą

Poznaj dawną wieś

Tom I
Domowe ognisko
– gdzie i jak mieszkać?

Tom II
Nie tylko w polu
– jak pracowano na wsi?

Tom III
Zrób to sam – jak robiono
różne przedmioty?

Tom IV
Ładnie i paradnie
– w co się ubrać?

Tom V
Co do garnka włożyć
– w jaki sposób
przygotowywano jedzenie?

Tom VI
Kartki z kalendarza
– jak dawniej świętowano?

Celem sześciotomowej serii książek jest zaznajomienie najmłodszych czytelniczek i czytelników z podstawowymi informacjami z zakresu etnografii Polski i jej regionalnego zróżnicowania. Wybrane zagadnienia są przedstawiane w taki sposób, by opowiadając o czasach przeszłych wzbudzić ciekawość tym, co nadal funkcjonuje i poddawane jest nieustannemu procesowi wartościowania i redefiniowania. Biorąc pod uwagę regionalne, etniczne, religijne i społeczne zróżnicowanie krajobrazu kulturowego zostaną omówione takie tematy jak:

- budownictwo tradycyjne i współczesne
- prowadzenie gospodarstwa
- rzemiosło i rękodzieło
- ubiór codzienny i odświętny
- pożywienie codzienne i obrzędowe
- obrzędowość doroczna.

Przewodnikami po serii książek są postaci nawiązujące do polskiego folkloru tradycyjnego, tworzące tak zwaną Etnoekipę. Bohaterowie zostali stworzeni na podstawie postaci demonologicznych, ale ich wygląd oraz cechy charakteru są dostosowane do młodego odbiorcy.

poznawanie dawnej wsi

Przysłowia i powiedzenia z kolekcji Chmuri

Zadanie 5

Przygotuj owocowy kisiel według receptury Buczki. Możesz użyć świeżych lub mrożonych owoców. W przeszłości na wsi uważano, że kisiel jest doskonałym lekiem na ból brzucha. Do zrobienia kisielu będziesz potrzebować garnka i dużej łyżki. Pamiętaj, aby podczas pracy zachować ostrożność. W razie potrzeby poproś o pomoc kogoś dorosłego.

Składniki

- 2 szklanki dowolnych owoców świeżych lub mrożonych
- 3 szklanki wody
- 2 łyżeczki cukru
- 3 łyżeczki mąki ziemniaczanej

Sposób przygotowania

1. Przelóż owoce do garnka. Jeżeli używasz świeżych owoców, pamiętaj, żeby je dokładnie wymyć.
2. Wlej do garnka $2\frac{1}{2}$ szklanki wody i dodaj cukier.
3. Gotuj wszystko przez około 3 minuty.
4. W międzyczasie do $\frac{1}{2}$ szklanki wody dodaj mąkę ziemniaczaną i dokładnie wymieszaj.
5. Następnie wlej miksturę do wcześniej przygotowanych owoców i zagotuj całość.
6. Zdejmij kisiel z kuchenki i pozostaw do lekkiego przestudzenia.

Zadanie 6

Jedną z ulubionych tradycji wielkanocnych jest barwienie jajek. Mieszkańcy dawnej wsi wykorzystywali naturalne produkty, aby ozdobić jajka przeznaczone do święcenia w Wielką Sobotę. Wykorzystywano do tego celu m.in. buraki ćwikłowe, czerwoną kapustę czy cebulę. Zapraszamy Cię do pofarbowania jajek w cebuli. W tym celu przygotuj: garnek, dużą łyżkę, talerz wyłożony papierowym ręcznikiem.

Składniki

- jajka ugotowane na twardo lub wydmuszki
- spora ilość zewnętrznych łupin cebuli
- 2–3 łyżki octu
- niewielka ilość soli
- olej lub masło

Sposób przygotowania

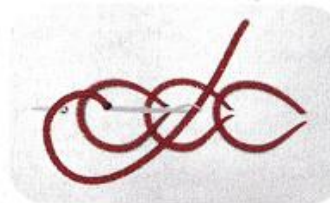
1. Łupiny z cebuli włóż do garnka, a na nich delikatnie poukładaj jajka.
2. Następnie zalej wszystko zimną wodą, dodaj ocet i trochę soli.
3. Gotuj wszystko przez około 10 minut.
4. Po ugotowaniu nie wyjmuj jajek od razu, pozostaw je w garnku do wystudzenia. Wówczas kolor będzie jeszcze ładniejszy.
5. Gdy jajka wystygną, wyjmij je z garnka i ułóż na talerzu wyłożonym papierowym ręcznikiem.
6. W celu utrwalenia koloru wystudzone jajka posmaruj olejem lub masłem.

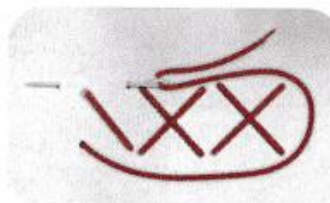
Zadanie 4

Połącz obrazki z właściwą nazwą ściegów hafciarskich

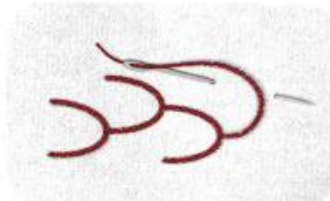
- 1 Ścieg krzyżykowy

- 2 Ścieg gałązkowy

- 3 Ścieg łańcuskowy

Zadanie 5

Odgadnij, co to jest (lub odczytaj za pomocą lusterka).

- 1 Cieniutkie, malutkie, a dziurkę w nosie ma.

idła z młde

- 2 Małeńki domeczek, a w nim sto okieneczek.

usapaztęcy

ZADANIA

PODSUMOWANIE

- Edukacja regionalna łączy to, co bliskie z tym, co dalekie, pośredniczy między „małą ojczyzną” a otaczającym ją światem, rozbudza w uczniach ciekawość świata.
- Edukacja regionalna kształtuje postawy poszanowania dla dorobku przeszłych pokoleń.
- Edukacja regionalna umożliwia ukazanie krajobrazu kulturowego jako przestrzeni pełnej symbolicznych, religijnych, historycznych i magicznych znaczeń. Zachęca do ich zobaczenia i odczytania.
- Zainteresowanie uczniów szeroko pojętą problematyką własnego regionu na tle kraju i Europy, winno odbywać się drogą odkryć, samodzielnych dociekań, twórczych działań i doświadczeń.
- Formy i metody realizacji edukacji regionalnej muszą być atrakcyjne dla ucznia, np. wykorzystujące grywalizację.
- Edukacja regionalna jako ważny element w budowaniu dobrostanu uczniów w postpandemicznym świecie (wspólnotowość, więzi społeczne, zainteresowania, ciekawość świata).

PYTANIA.....

EDUKACJA O NAS !
EDUKACJA DLA NAS!

„Wyprawy z Etnoekipą. Poznaj dawną wieś”

Webinaria **„Edukacja regionalna z Etnoekipą”**

Organizator:

Institucja finansowana przez:

Webinarium dla województwa: MAŁOPOLSKIEGO

DZIĘKUJĘ

pecandrzej@gmail.com

12 kwietnia 2024 r.